

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۷، شماره ۱، بهار ۱۳۹۳، صفحات ۵۵-۷۱

تعیین متغیرهای تأثیرگذار بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها: مطالعه موردی

مدیران تعاونی‌های تولید کشاورزی استان تهران

فائزه هاشمی، ایرج ملک‌محمدی، و حمید موحد محمدی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۵/۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۲/۲۲

چکیده

پژوهش حاضر به منظور کمک به رفع معضلات موجود در تعاونی‌ها با هدف ارزیابی عوامل مؤثر بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها با استفاده از روش توصیفی-همبستگی انجام شده است. نمونه آماری تحقیق ۷۲ نفر از مدیران تعاونی‌های تولید کشاورزی استان تهران را در برمی‌گیرد. گردآوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه دارای روایی و پایایی مناسب انجام می‌پذیرد. بر اساس اطلاعات توصیفی به دست آمده، تنها ۴۳ درصد از مدیران تعاونی‌ها از انگیزه قوی برای فعالیت در این بخش برخوردارند. همچنین، نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که سه متغیر ویژگی‌های اجتماعی، میزان بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی، و ویژگی‌های کارآفرینی حدود نیمی از تغییرات انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها را تبیین می‌کنند. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود که متولیان امور تعاونی‌ها، با برگزاری دوره‌های کارآفرینی و گسترش خدمات آموزشی و ترویجی تعاون به‌ویژه در مجامع عمومی همچون بسیج، مساجد، اماکن ورزشی، کانون‌های فرهنگی و مجالس خیریه، موجبات موفقیت هر چه بیشتر تعاونی‌ها را فراهم سازند.

* به ترتیب، نویسنده مسئول و دانش‌آموخته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران (faezeh4995@yahoo.com)، استاد گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران، و دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران.

کلیدواژه‌ها: انگیزه فعالیت/مدیران/تعاونی‌های تولید کشاورزی/تهران (استان).

مقدمه

کارکرد تعاونی‌ها در بخش کشاورزی و جامعه روستایی کشورهای جهان سوم دقیقاً در ارتباط با توسعه روستایی شکل می‌گیرد و اهمیت می‌یابد. نظام تعاونی دربرگیرنده گستره‌ای بسیار وسیع از درجات مختلف همکاری در انجام فعالیت‌هاست، به گونه‌ای که از آنها به‌مثابه قسمتی از محیط پویا و فعال کشاورزی (Dunn et al., 2002: 1) و پنجره‌هایی به سوی دنیای کشاورزی (Chieochan et al., 2000: 3) یاد شده است. بنابراین، توجه بیش از پیش به تعاونی‌های تولید کشاورزی در کشورهای در حال توسعه به‌مثابه ابزاری برای توسعه پایدار روستایی ضرورت می‌یابد (ثابت دیزاوندی و همکاران، ۱۳۸۹: ۶۵). اما مطالعات انجام‌شده در بخش تعاون نشان‌دهنده موانع متعدد فراروی تعاونی‌هاست؛ یکی از این موانع ضعف مدیریت و پایین بودن سطح کارآیی مدیران است. مدیران تعاونی‌ها عموماً به نحو احسن عمل نمی‌کنند؛ این واقعیتی است که آمار تعاونی‌های راکد و غیرفعال گویای آن است (رستمی، ۱۳۸۷). از آنجا که تنها ۳۷ درصد از تعاونی‌های کشاورزی ثبت‌شده در استان تهران فعال‌اند (وزارت تعاون، ۱۳۸۹)، می‌توان چنین نتیجه گرفت که تعاونی‌های تولید کشاورزی این استان نیز از این امر مستثنا نیستند. از جمله راهکارهایی که می‌توان به کمک آن از مشکلات تعاونی‌ها کاست و به توسعه هدفمند و اثربخش آنها پرداخت، برنامه‌ریزی مناسب و دقیق برای ایجاد انگیزش لازم در منابع انسانی به‌ویژه مدیران تعاونی‌ها و شناخت عوامل انگیزشی و راه‌های کسب موفقیت است. مقوله انگیزش و ارضای نیازها از مباحث مهم و اساسی در بحث مربوط به مدیریت و به‌ویژه مدیریت در بخش تعاون است که خود از عوامل مؤثر در افزایش عملکرد در محیط کاری، افزایش بهره‌وری و کارآیی تعاونی‌ها به‌شمار می‌رود (ثمیری و رسول‌زاده، ۱۳۸۷: ۳۴). بنابراین، باید طبق برخی از اصول و روش‌ها و با

برطرف کردن برخی از نیازهای مدیران از طریق تعاونی، بر میزان انگیزه آنها و در پی آن، بر میزان موفقیت تعاونی افزود.

در مورد نقش انگیزه در عملکرد تعاونی‌ها و عوامل مؤثر بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها، مطالعات گسترده صورت پذیرفته است که در پی، به نتایج برخی از آنها اشاره می‌شود. در یافته‌های پژوهش شعبانعلی فمی و همکاران (۱۳۸۵: ۱۰۴)، عوامل روان‌شناختی و انگیزشی، محیط توانمندساز و توانایی‌های مدیریتی و ارتباطی و توانمندی‌های بازاریابی و بازاریابی فرآورده‌ها عمده‌ترین سازه‌های موفقیت تعاونی‌ها ذکر شده‌اند.

مطالعات طاهرخانی و قرنی‌آرانی (۱۳۸۴: ۹۵) بیانگر آن است که بین میزان آگاهی نسبت به تعاونی‌های روستایی و گرایش به تشکیل تعاونی‌های روستایی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد؛ اما میزان تحصیلات، سن، سابقه عضویت در تعاونی و میزان درآمد با گرایش به تشکیل تعاونی‌های روستایی رابطه‌ای ندارند.

نتایج مطالعه ثمری و رسول‌زاده (۱۳۸۷: ۴۴) حاکی از آن است که پایین بودن مدت‌زمان دریافت وام، حمایت مالی دولت، و وجود تسهیلات مناسب برای دسترسی آسان‌تر به مواد اولیه در بخش تولیدی با انگیزه مدیران تعاونی‌ها رابطه مثبت و معنی‌دار دارند؛ همچنین، بین میزان تحصیلات و انگیزه مدیران رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

برابر یافته‌های پژوهش طالب و همکاران (Taleb et al., 2011: 43)، در روستای کوشک هزار بیضا، بین گرایش به تشکیل تعاونی‌ها، درآمد، باورهای فردی و نگرش نسبت به مشارکت در تعاونی‌های روستایی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

از جمع‌بندی مطالعات مختلف در این زمینه می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که افزون بر تأثیرگذاری عوامل انگیزشی بر موفقیت یا عدم موفقیت تعاونی‌ها، متغیرهای سطح تحصیلات، نگرش، سن، میزان آگاهی نسبت به بخش تعاون، و مشوق‌های مادی نیز با انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها رابطه مثبت و معنی‌دار دارند. به همین علت، تحقیق پیش روی

با تمرکز بر مدیران تعاونی‌ها به عنوان افراد منتخب اعضای تعاونی‌ها و افرادی که مسئولیت عملیات تعاونی را به عهده دارند، بر آن است که علاوه بر تأثیر عوامل یادشده، به سنجش تأثیر عوامل دیگری همچون میزان بهره‌گیری از خدمات آموزشی و ترویجی، ویژگی‌های کارآفرینی، و ویژگی‌های اجتماعی بر میزان انگیزه مدیران تعاونی‌ها بپردازد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کمی، از نظر میزان کنترل متغیرها از نوع غیرآزمایشی، از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی و از لحاظ چگونگی جمع‌آوری اطلاعات، از نوع توصیفی-همبستگی به‌شمار می‌رود. جامعه آماری تحقیق شامل ۴۹۸ نفر از مدیران تعاونی‌های تولید کشاورزی در سیزده شهرستان استان تهران بوده که از آن میان تعداد ۷۲ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی با انتساب متناسب به عنوان نمونه آماری انتخاب شده‌اند. در آزمایش اولیه (پیش‌آزمون)^(۱)، از یک حجم نمونه سی نفری پرسشنامه‌های لازم تکمیل شد. به منظور تعیین حجم نمونه، از فرمول کوکران استفاده شد. ویژگی‌های مورد سنجش با تعیین انحراف معیار برای استفاده در فرمول کوکران «ویژگی‌های اجتماعی مدیران» و انحراف معیار به‌دست آمده نیز به‌ترتیب زیر بوده است. در بررسی حاضر، مقدار t تقریباً معادل با ۲ در نظر گرفته شد، در این حالت:

$$d = t \cdot \frac{s}{\sqrt{n}} \Rightarrow d = \frac{2 \cdot 9/21}{\sqrt{30}} \Rightarrow d = 3/363$$

برای به‌دست آوردن نتایج دقیق‌تر، d برابر با ۲ در نظر گرفته شد. مطابق اطلاعات به‌دست آمده در بالا و فرمول کوکران، حجم نمونه کل برابر با ۷۲ نفر به‌دست آمد:

$$n = \frac{N(t.s)^2}{Nd^2 + (t.s)^2} \longrightarrow n = \frac{498(2 \cdot 9/21)^2}{498 \cdot (2)^2 + (2 \cdot 9/21)^2} \Rightarrow n \approx 72$$

n = حجم نمونه، N = حجم جامعه آماری، s = انحراف معیار، d = دقت احتمالی مطلوب، $t = 1.96 \approx 2$

ابزار اصلی جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه و مصاحبه با مدیران بوده که برای تدوین آن، ابتدا مبانی نظری موضوع با توجه به منابع و مراجع مرتبط بررسی شدند؛ سپس، با در نظر گرفتن مطالعات و چارچوب نظری، پرسشنامه مقدماتی تنظیم و پس از اطمینان از روایی ظاهری و محتوایی و پایایی آن و انجام اصلاحات، پرسشنامه نهایی طراحی شد. روایی ظاهری و محتوایی ابزار تحقیق با استفاده از نظر برخی از متخصصان و اساتید دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران تأیید شد و برای تعیین پایایی پرسشنامه، سی نسخه پرسشنامه خارج از نمونه اصلی توسط مدیران تعاونی‌ها تکمیل شد. مقدار آلفای کرونباخ انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها ۰/۸۰ بود که برای تحقیق حاضر، این ضریب پایایی مناسب بوده است. پرسشنامه نهایی مهم‌ترین ابزار گردآوری اطلاعات بوده و مشتمل بر هشت بخش است. بخش اول و دوم مربوط به ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی پاسخ‌گویان و ویژگی‌های کلی شرکت تعاونی مورد مطالعه است. بخش سوم به منظور بررسی عوامل انگیزشی مدیران تعاونی‌ها در قالب متغیر وابسته تحقیق از طریق ده گویه در طیف هفت‌گزینه‌ای لیکرت (نمی‌دانم = ۰، هیچ = ۱، خیلی کم = ۲، کم = ۳، متوسط = ۴، زیاد = ۵، و خیلی زیاد = ۶) طراحی شده است. نمرات کسب‌شده برای متغیر انگیزه مدیران تعاونی‌ها در سه طبقه تقسیم‌بندی شده که نشان‌دهنده میزان انگیزه زیاد (A)، متوسط (B)، و کم (C) است.

$$A > \bar{X} + \frac{1}{2} SD$$

$$\bar{X} - \frac{1}{2} SD \leq B \leq \bar{X} + \frac{1}{2} SD$$

$$C < \bar{X} - \frac{1}{2} SD$$

\bar{X} = میانگین

SD = انحراف معیار

(۱)

بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی (۹ گویه) و ویژگی‌های کارآفرینی (۱۳ گویه) نیز در قالب همان طیف هفت‌گزینه‌ای لیکرت تدوین شده است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده، از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. پس از جمع‌آوری و دسته‌بندی داده‌ها، برای تجزیه و تحلیل آنها از آمار توصیفی (شامل فراوانی، درصد، درصد تجمعی، کمینه، بیشینه، دامنه، میانگین، میان، نما و انحراف معیار و ضریب تغییرات) و آمار استنباطی (شامل تحلیل همبستگی و تحلیل رگرسیون) استفاده شد. به دیگر سخن، برای بررسی رابطه بین متغیرهای منتخب و انگیزه فعالیت مدیران در تعاونی‌ها، از آزمون همبستگی پیرسون و برای توصیف شدت همبستگی بین متغیرها نیز از الگوی دیویس استفاده شد. ضریب همبستگی $0/01-0/09 =$ جزئی، $0/1-0/29 =$ ضعیف، $0/30-0/49 =$ متوسط، $0/50-0/69 =$ نسبتاً قوی، و $0/70$ و بالاتر = خیلی قوی توصیف می‌شود. همچنین، گفتنی است که برای بررسی تأثیر جمعی عوامل مؤثر بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها، از رگرسیون گام به گام استفاده شده است.

نتایج و بحث

با توجه به نتایج به دست آمده، بیشترین فراوانی از نظر سنی متعلق به طبقه سنی ۵۱ تا شصت سال ($25/7$ درصد) بود. متوسط سن مدیران $42/60$ ، سن جوان‌ترین مدیران ۲۴ سال و مسن‌ترین آنها ۵۸ سال بود. از نظر میزان تحصیلات، بیشترین فراوانی ($47/22$ درصد) مربوط به ۳۴ نفر از مدیران بود که تحصیلاتی در سطح کارشناسی داشتند و کمترین فراوانی ($1/38$ درصد) متعلق به یکی از مدیران بود که تحصیلاتی در سطح کارشناسی ارشد داشت. از نظر سابقه فعالیت در شرکت تعاونی، بیشترین فراوانی مربوط به طبقه چهار تا هفت سال بود؛ بیشترین سابقه فعالیت در شرکت تعاونی بیست سال، کمترین سابقه یک سال و میانگین آن $7/6$ سال بود. متوسط درآمد مدیران تعاونی‌ها 920 هزار تومان در ماه و بالاترین درصد فراوانی مربوط به مدیرانی با درآمد یک میلیون تا یک میلیون و دویست هزار تومان

در ماه و کمترین فراوانی متعلق به مدیرانی با درآمد چهارصد تا ششصد هزار تومان در ماه بود. همچنین، برابر یافته‌های پژوهش، میانگین سابقه فعالیت شرکت‌های تعاونی مورد مطالعه هشت سال بود و بیشترین فراوانی (چهل درصد) مربوط به تعاونی‌هایی با سابقه فعالیت هفت تا یازده سال و کمترین فراوانی (۵/۶ درصد) متعلق به تعاونی‌هایی با سابقه پانزده تا نوزده سال بود. میانگین تعداد اعضای تعاونی‌ها شانزده نفر، کمترین تعداد اعضا هفت نفر و بیشترین تعداد دویست نفر بود. مطابق نتایج مندرج در جدول ۱، بیشترین فراوانی (۳۷/۵ درصد) مربوط به تعاونی‌های دامداری و کمترین فراوانی (۱/۴ درصد) مربوط به تعاونی‌های فعال در زمینه شیلات بود؛ این یافته گویای آن است که اقبال به تعاونی‌های شیلات کمتر از دیگر تعاونی‌ها بوده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی شرکت‌های تعاونی از لحاظ زمینه فعالیت

درصد فراوانی	فراوانی	زمینه فعالیت شرکت تعاونی
۲۰/۸	۱۵	زراعت
۳۷/۵	۲۷	دامداری
۸/۳	۶	باغداری
۱/۴	۱	شیلات
۲۵/۰	۱۸	گلخانه
۶/۹	۵	سبزی‌کاری
۱۰۰	۷۲	جمع

منبع: یافته‌های تحقیق

انگیزه مدیران تعاونی‌های تولید کشاورزی

همان‌گونه که پیش‌تر نیز اشاره شد، نمرات کسب‌شده برای متغیر انگیزه مدیران تعاونی‌ها با استفاده از فرمول (۱) در سه طبقه تقسیم‌بندی شد که میزان انگیزه زیاد (A)، متوسط (B) و

کم (C) را نشان می‌دهند. با توجه به نتایج مندرج در جدول ۲، مشخص می‌شود که بیشترین فراوانی (۴۳ درصد) مربوط به مدیرانی است که از انگیزه بالاتر برخوردار بوده‌اند.

جدول ۲- توزیع فراوانی انگیزه مدیران تعاونی‌های تولید کشاورزی

انگیزه مدیران تعاونی‌های تولید کشاورزی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
پایین	۲۲	۳۰/۶	۳۰/۵
متوسط	۱۹	۲۶/۴	۵۷
بالا	۳۱	۴۳/۰	۱۰۰
جمع	۷۲	۱۰۰	

منبع: یافته‌های تحقیق

اولویت‌بندی انگیزه فعالیت مدیران در تعاونی‌ها

به منظور تعیین عوامل انگیزشی مؤثر که مدیران را به فعالیت در تعاونی واداشته است، از ضریب تغییرات استفاده شد. جدول ۳ رتبه‌بندی عوامل انگیزشی مؤثر بر فعالیت مدیران در تعاونی‌ها را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج ضریب تغییرات، از دیدگاه مدیران تعاونی‌های تولید کشاورزی، محدودیت مالی برای سرمایه‌گذاری فردی با ضریب تغییر ۰/۲۵، اخذ تسهیلات با ضریب تغییر ۰/۴۱ و درآمد بیشتر با ضریب تغییر ۰/۴۱ از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر انگیزه آنها برای فعالیت در تعاونی بوده است. کم‌اهمیت‌ترین عوامل در انگیزش افراد نیز عوامل علاقه به فعالیت‌های گروهی با ضریب تغییر ۰/۵۵، کمک به جامعه با ضریب تغییر ۰/۵۹ و اجرای یک ایده نو با ضریب تغییر ۰/۶۳ بوده است. بر اساس یافته‌های مطالعه ثمری و رسول‌زاده (۱۳۸۷: ۴۴)، انگیزه‌های مادی مهم‌ترین عامل فعالیت مدیران در تعاونی‌ها بوده‌اند.

جدول ۳- اولویت‌بندی انگیزه فعالیت مدیران در تعاونی‌ها

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	انگیزه
۱	۰/۲۵۸	۱/۲۶۹	۴/۹۰	محدودیت مالی برای سرمایه‌گذاری فردی
۲	۰/۴۱۶	۱/۶۶۶	۳/۹۹	اخذ تسهیلات
۳	۰/۴۱۹	۱/۸۷۶	۴/۴۷	درآمد بیشتر
۴	۰/۴۵۳	۱/۸۱۵	۴/۰	استقلال مالی
۵	۰/۴۶۵	۱/۹۹۶	۴/۲۹	یافتن شغل
۶	۰/۴۷۹	۱/۸۰۳	۳/۷۶۳	ایجاد اشتغال برای دیگران
۷	۰/۵۲۵	۱/۹۷۰	۳/۷۵	عدم امکان انجام فعالیت فعلی شرکت تعاونی به صورت فردی
۸	۰/۵۵۱	۲/۰۷۳	۳/۷۶	علاقه به فعالیت‌های گروهی
۹	۰/۵۹۴	۲/۰۷۶	۳/۴۹	کمک به جامعه
۱۰	۰/۶۳۹	۱/۹۲۵	۳/۰۱	اجرای یک ایده نو

منبع: یافته‌های تحقیق

اولویت‌بندی ویژگی‌های اجتماعی مدیران تعاونی‌ها

همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، مدیران تعاونی‌ها به ترتیب در مراسم جشن یا ختم همسایگان و هم‌محله‌ای‌ها، مراسم مذهبی و دسته‌های عزاداری، امور خیریه و عام‌المنفعه به صورت رسمی و غیررسمی مشارکت بیشتری داشته‌اند.

جدول ۴- اولویت‌بندی ویژگی‌های اجتماعی مدیران تعاونی‌ها

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	ویژگی‌های اجتماعی
۱	۰/۱۶۵	۰/۸۷۲	۵/۲۶	مراسم جشن یا ختم همسایگان و هم‌محله‌ای‌ها
۲	۰/۲۷۲	۱/۲۸۳	۴/۷۱	مراسم مذهبی و دسته‌های عزاداری
۳	۰/۲۹۱	۱/۳۱۱	۴/۵۰	امور خیریه و عام‌المنفعه به‌صورت رسمی و غیررسمی
۴	۰/۳۲۸	۱/۴۲۴	۴/۳۳	جلسات محلی و همکاری با دوستان، همسایگان و....
۵	۰/۳۵۱	۱/۲۸۹	۳/۶۷	شرکت در انتخابات
۶	۰/۵۷۲	۱/۴۱۴	۲/۴۷	کانون فرهنگی و هنری
۷	۰/۶۱۵	۱/۹۴۰	۳/۱۵	تیم ورزشی
۸	۰/۶۱۸	۱/۸۵۴	۳/۰۰	انجمن اولیا و مربیان
۹	۰/۶۵۶	۱/۵۷۰	۲/۳۹	بسج

منبع: یافته‌های تحقیق

اولویت‌بندی میزان بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی

بر اساس نتایج محاسبه ضریب تغییرات مندرج در جدول ۵، مدیران تعاونی‌ها از مشاوره‌های فردی کارشناسان و مروجان، آموزش کارکنان، بازدید از نمایشگاه‌های مربوط به تعاونی‌های کشاورزی، و معرفی کارآفرینان بخش تعاونی برای آموزش مخاطبان، به‌ترتیب، با ضریب تغییرات ۰/۴۳، ۰/۵۰، ۰/۵۵، و ۰/۵۹ در قالب اولویت‌های اول تا چهارم بیش از سایر گویه‌ها استفاده کرده‌اند و کلاس‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی با ضریب تغییرات ۰/۷۱ در آخرین اولویت قرار گرفته است، گویای آنکه عملکرد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در معرفی بخش تعاون مطلوب نبوده است.

جدول ۵- میزان بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی
۱	۰/۴۳۱	۱/۷۰۲	۳/۹۴	مشاوره‌های فردی کارشناسان و مروجان کشاورزی
۲	۰/۵۰۴	۱/۶۴۴	۳/۲۶۰	آموزش کارکنان
۳	۰/۵۵۱	۱/۳۷۴	۲/۴۹۰	بازدید از نمایشگاه‌های مربوط به تعاونی‌های کشاورزی
۴	۰/۵۹۸	۱/۵۸۵	۲/۶۵۰	کارآفرینان بخش تعاونی برای آموزش مخاطبان
۵	۰/۶۳۹	۱/۵۳۵	۲/۴۰۰	همایش‌ها و گردهمایی‌های عمومی در سطوح مختلف
۶	۰/۶۶۱	۱/۶۹۴	۲/۵۶۰	شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی
۷	۰/۶۷۳	۱/۹۷۴	۲/۹۳۰	رایانه
۸	۰/۷۱۹	۲/۱۶۶	۳/۰۱۰	اینترنت
۹	۰/۷۱۶	۱/۹۷۰	۲/۷۵۰	کلاس‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی

منبع: یافته‌های تحقیق

اولویت‌بندی ویژگی‌های کارآفرینی مدیران تعاونی‌ها

بر اساس نتایج محاسبه ضریب تغییرات برای اولویت‌بندی ویژگی‌های کارآفرینی مدیران تعاونی‌ها (جدول ۶)، مسئولیت‌پذیری، تعهد، واقع‌بینی، شناسایی سود در موقعیت‌های مختلف، و انگیزه بالا برای رسیدن به سود، به ترتیب، در اولویت‌های اول تا پنجم و خلاقیت و نوآوری نیز در آخرین اولویت ویژگی‌های کارآفرینی مدیران جای گرفته است.

جدول ۶- اولویت‌بندی ویژگی‌های کارآفرینی مدیران تعاونی‌ها

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	ویژگی
۱	۰/۱۱۳	۰/۶۵۵	۵/۷۸	مسئولیت‌پذیری
۲	۰/۱۳۷	۰/۷۵۰	۵/۴۷	تعهد
۳	۰/۱۵۵	۰/۷۸۵	۵/۰۶	واقع‌بینی
۴	۰/۱۵۸	۰/۷۳۵	۴/۶۵	شناسایی سود در موقعیت‌های مختلف
۵	۰/۱۵۸	۰/۷۳۵	۴/۶۵	انگیزه بالا برای رسیدن به هدف
۶	۰/۱۶۸	۰/۸۲۱	۴/۸۸	خوداتکایی
۷	۰/۱۷۳	۰/۹۴۹	۵/۴۷	حس همکاری
۸	۰/۱۸۷	۰/۹۷۳	۵/۱۹	پرکاری
۹	۰/۱۹۴	۰/۹۴۸	۴/۸۸	آینده‌نگری و دوراندیشی
۱۰	۰/۲۱۱	۱/۰۰۴	۴/۷۵	خوش‌بینی
۱۱	۰/۲۳۱	۱/۰۳۴	۴/۴۷	خطرپذیری
۱۲	۰/۳۰۳	۱/۳۸۳	۴/۵۶	تحمل شکست و اراده برای فعالیت مجدد
۱۳	۰/۳۲۳	۱/۳۸۸	۴/۲۹	خلاقیت و نوآوری

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج تحلیل همبستگی بین متغیرهای منتخب و انگیزه فعالیت در تعاونی

نتایج آزمون همبستگی پیرسون حاکی از آن است که بین سابقه فعالیت در تعاونی و انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها ($r = -0/244$) رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد؛ یعنی، مدیرانی که سال‌های بیشتری در شرکت تعاونی فعالیت کرده‌اند، از انگیزه پایین‌تر برخوردار بوده‌اند. میزان همبستگی این متغیر با متغیر پیش‌بینی در حد ضعیف توصیف می‌شود. این یافته با نتایج مطالعه طاهرخانی و قرنی‌آرانی (۱۳۸۴) همخوانی دارد. همچنین، انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار با سطح تحصیلات ($r = 0/001$) در سطح جزئی، میزان بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی ($r = 0/461$) در سطح متوسط، و ویژگی‌های کارآفرینی ($r = 0/232$)

در سطح ضعیف، و ویژگی‌های اجتماعی ($r=0/527$) در سطح نسبتاً قوی داشته است؛ این نتایج بیانگر آن است که با افزایش سطح تحصیلات، میزان بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی، و ویژگی‌های کارآفرینی، انگیزه مدیران برای فعالیت در تعاونی‌ها بیشتر می‌شود. این نتایج با یافته‌های تحقیقات ثمری و رسول‌زاده (۱۳۸۷: ۴۴) و طاهرخانی و قرنی‌آرانی (۱۳۸۴: ۹۵) همسو است. اما برخلاف یافته‌های مطالعه طالب و همکاران (Taleb et al., 2011: 43)، بین انگیزه و درآمد رابطه‌ای به‌دست نیامد.

جدول ۷- نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای منتخب و انگیزه فعالیت در تعاونی

متغیر منتخب (تصادفی)	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی داری
سن	- /	۰/۴۷۵
میزان تحصیلات	** /	۰/۰۰۱
سابقه فعالیت در شرکت تعاونی	- / *	۰/۰۳۸
درآمد	- /	۰/۸۸۱
میزان بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی	** /	۰/۰۰۰
ویژگی‌های کارآفرینی	/ *	۰/۰۵۰
ویژگی‌های اجتماعی	** /	۰/۰۰۶

* و ** به ترتیب، معنی داری در سطح ۵ و ۱ درصد

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج تحلیل رگرسیونی عوامل تأثیرگذار بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها

همان‌گونه که در روش تحقیق اشاره شد، برای بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها، از رگرسیون گام به گام استفاده شد که در مجموع، سه متغیر ویژگی‌های اجتماعی، میزان بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی، و ویژگی‌های کارآفرینی در سه

گام وارد معادله رگرسیونی شدند. نتایج این برآورد نشان داد که متغیرهای یادشده توانایی تبیین ۴۸ درصد از تغییرات متغیر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها را دارند (جدول ۸).

جدول ۸- نتایج برآورد الگوی رگرسیونی عوامل مؤثر بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها

متغیر	ضریب استاندارد نشده (B)	ضریب استاندارد شده (Beta)	آماره t	سطح معنی‌داری
ضریب ثابت (b.)	-۷/۰۴۵		-۰/۹۵۳	۰/۳۴۴
ویژگی‌های اجتماعی (X_1)	۰/۷۴۴	۰/۴۵۵	۵/۰۴۵	۰/۰۰۰
میزان بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی (X_2)	۰/۲۹۴	۰/۴۰۶	۴/۵۵۷	۰/۰۰۰
ویژگی‌های کارآفرینی (X_3)	۰/۱۸۶	۰/۱۹۲	۲/۱۱۲	۰/۰۳۹
	$R^2 = ۰/۴۹۴$	$R^2_{adj} = ۰/۴۷۱$		$F = ۲۱/۱۸۷^{**}$

** معنی‌داری در سطح ۱ درصد

منبع: یافته‌های تحقیق

جمع‌بندی و پیشنهادها

طبق یافته‌های پژوهش حاضر، با گذشت زمان و افزایش سابقه فعالیت مدیران در تعاونی، از میزان انگیزه آنها برای فعالیت در تعاونی کاسته شده و به دیگر سخن، تجربه فعالیت مدیران در تعاونی روی انگیزه آنها تأثیر منفی داشته است. در پژوهش حاضر، مسائل مادی شامل محدودیت مالی برای سرمایه‌گذاری فردی، اخذ تسهیلات، درآمد بیشتر و استقلال مالی بیشترین نقش را در تشویق مدیران برای عضویت در تعاونی‌ها داشتند؛ اما بین انگیزه و درآمد رابطه‌ای به دست نیامد. این نتایج حاکی از آن است که اگرچه انگیزه‌های مادی در جذب مدیران به سمت بخش تعاون مؤثر بوده اما پس از عضویت در تعاونی‌ها مسائل مادی در افزایش انگیزه مدیران تأثیری نداشته است. بر اساس نتایج تحلیل همبستگی، هر

- چه سطح تحصیلات، میزان بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی و ویژگی‌های کارآفرینی مدیران بالاتر باشد، انگیزه آنها برای فعالیت در تعاونی‌ها نیز بیشتر می‌شود.
- در پایان، بر اساس یافته‌های مطالعه، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:
- از آنجا که مدیران تعاونی‌ها مشاوره‌های فردی کارشناسان و آموزش کارکنان تعاونی‌ها را مفیدتر از سایر موارد تلقی کرده‌اند، ضرورت دارد که کارشناسان با حضور در تعاونی‌ها مسائل این شرکت‌ها را از نزدیک لمس کنند و برای تأثیرگذاری بیشتر اعضا و مدیران تعاونی‌ها، بر اساس نیازسنجی صورت گرفته بدانها آموزش دهند.
 - نتایج تحلیل رگرسیونی عوامل مؤثر بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها نشان‌دهنده آن است که ویژگی‌های اجتماعی مهم‌ترین متغیر تأثیرگذار بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها بوده است؛ به دیگر سخن، مدیرانی که به میزان بیشتری در مجامع عمومی حضور و فعالیت داشته‌اند، از انگیزه بیشتری برای فعالیت در بخش تعاون نیز برخوردار بوده‌اند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که در مجامع عمومی روستا همچون بسیج، مساجد، اماکن ورزشی، کانون‌های فرهنگی و مجالس خیریه، به معرفی مزایای بخش تعاون پرداخته شود، چرا که بدین ترتیب، ترغیب روستاییان نیز به فعالیت در بخش تعاون با موفقیت بیشتری همراه خواهد شد.
 - تحلیل رگرسیونی عوامل مؤثر بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها گویای آن است که میزان بهره‌مندی از خدمات آموزشی و ترویجی بر انگیزه فعالیت در تعاونی‌ها تأثیرگذار بوده است. از این رو، باید خدمات آموزشی و ترویجی به صورت هر چه گسترده‌تر و متنوع‌تر در اختیار مخاطبان قرار گیرد. برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی، انتشار و توزیع کتب و نشریات مربوط به تعاون در محیط روستا، معرفی تعاونی‌های موفق به روستاییان، برگزاری دوره‌های آموزشی و ترویجی و تولید و پخش برنامه‌های تلویزیونی مختص به بخش‌های مختلف تولیدی به‌ویژه بخش کشاورزی که تضمین‌کننده امنیت غذایی کشور است، در این راستا مفید به نظر می‌رسد.

– از آنجا که، انگیزه‌های مادی بیشترین نقش را در عضویت مخاطبان در تعاونی‌ها داشته است، پیشنهاد می‌شود که سازمان‌های متولی امور تعاونی‌ها، از طریق اعطای تسهیلات بیشتر به بخش تعاون، کاستن از سخت‌گیری‌ها در استفاده از اعتبارات و تسهیلات بانکی، کمک به تعاونگران در حصول درآمد بیشتر و ایجاد انگیزه‌های مادی، موجبات موفقیت هر چه بیشتر تعاونی‌ها را فراهم سازند؛ البته باید در نظر داشت که ایجاد انگیزه‌های صرف اقتصادی در این راستا کفایت نمی‌کند و باید علاوه بر ایجاد انگیزه‌های مادی، از طریق ترغیب به انجام فعالیت‌های گروهی و آشکار ساختن مزایای فعالیت‌های گروهی، روستاییان را به سوی نهضت تعاون سوق دهند تا بدین ترتیب، پایداری عضویت در تعاونی‌ها نیز تضمین شود.

یادداشت‌ها

1. pilot study (pretest)

منابع

- ثابت دیزاوندی، محمود؛ انصاری، حمید؛ و ازکیا، مصطفی (۱۳۸۹)، «بررسی میزان رضایت اعضا از عملکرد اقتصادی و اجتماعی تعاونی‌های روستایی، مطالعه موردی تعاونی‌های روستایی شهرستان بیرجند»، *فصلنامه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تعاون*، سال ۲۱، شماره ۲ (تابستان ۱۳۸۹)، صص ۶۳-۹۱.
- ثمری، عیسی و رسول‌زاده، بهزاد (۱۳۸۷)، «بررسی متغیرهای تأثیرگذار بر انگیزه پیشرفت و کسب موفقیت در مدیران تعاونی‌ها»، *نشریه مدیریت دولتی*، دوره ۱، شماره ۱ (پاییز و زمستان ۱۳۸۷)، صص ۳۳-۵۰.
- رستمی، حمدالله (۱۳۸۷)، «آموزش تعاون». تاریخ مراجعه: ۱۳۹۰/۶/۷، قابل دسترسی در: <http://www.icmportal.ir/article-fa-1.html>

- شعبانعلی فمی، حسین؛ چوبچیان، شهلا؛ رحیمزاده، معصومه؛ و رسولی، فاطمه (۱۳۸۵)، «شناخت و تحلیل سازه‌های موفقیت شرکت‌های تعاونی زنان در ایران». *فصلنامه مطالعات زنان*، سال ۴، شماره ۲، صص ۸۹-۱۰۹.
- طاهرخانی، مهدی و قرنی‌آرانی، بهروز (۱۳۸۴)، «مطالعه عوامل مؤثر بر گرایش روستاییان به تشکیل تعاونی‌های روستایی، مطالعه موردی: دهستان قنات قم». *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*، سال ۲۰، شماره ۳ (پیاپی ۷۸)، صص ۸۱-۱۰۱.
- وزارت تعاون (۱۳۸۹)، *آمار تعاونی‌های تولید کشاورزی فعال*. تهران: وزارت تعاون، واحد آمار.
- Chieochan, O.; Lindley, D.; and Dunn, T. (2000), "Factors affecting the use of information technology in Thai agricultural cooperatives: a work in progress". School of Information Studies, *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries (EJISDC)*, Vol. 2, No. 1: 1-15.
- Dunn, J. R.; Crooks, A. C.; Frederick, D. A.; Kennedy, T. L. and Wadsworth, J. J. (2002), "Agricultural cooperatives in 21 century". United States Department of Agriculture, Rural Business Cooperative Service. *Cooperative Information Report 60, P: 42*. Retrieved at: 23/08/2013. Available on: <http://www.rurdev.usda.gov/rbs/pub/cir-60.pdf>.
- Taleb, M.; Firouzabadi, S. A.; and Hosseini, S. R. (2011), "Factors influencing attitude among the villagers to participate in rural cooperatives: a case study of rural cooperatives of Koushk Hezar Beyza village, Fars, Iran". *European Journal of Social Sciences*, Vol. 21, No. 3, pp. 427-435.